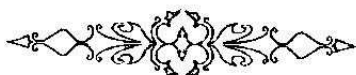

ساماندهی نظریه عدالت قراردادی

مؤلف:
دکتر نادر صحرائی موانه

پیشگفتار:

دکتر حسن ره پیک

استاد دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

سرشناسه : صحرایی موانه، نادر، ۱۳۶۴ -
عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور : ساماندهی نظریه عدالت قراردادی/ مولف نادر صحرایی موانه.
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۴۲۸ص.
شابک : 978-622-98695-2-9
فهرست نویسی: فیبا
یادداشت : کتابنامه : ص. ۴۱۴ - ۴۲۸ ؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع : قراردادها -- ایران
موضوع : Contracts -- Iran
موضوع : قراردادها
موضوع : Contracts
موضوع : عدالت
موضوع : Justice
شناسه افزوده : دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری. انتشارات
رده بندی کنگره : KMH۸۵۸
رده بندی دیویی : ۳۴۰/۵۵۰۲
کتابشناسی ملی : ۸۴۹۳۴۳۰

ساماندهی نظریه عدالت قراردادی

مؤلف: دکتر نادر صحرایی موانه

پیشگفتار: دکتر حسن رهپیک

ویراستار و صفحه آرا: امین مددی

ناشر: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰ - تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۶۹۵-۲-۹

قیمت: ۹۰,۰۰۰ تومان

آدرس: تهران، خیابان انقلاب، خیابان خارک، پلاک ۹

تلفن: ۰۲۱۶۶۷۰۷۰۲۱

Email: pajoooheshi@ujsas.ac.ir

فهرست

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۲
بخش اول: مفهوم عدالت و اعمال آن بر قراردادهای.....	۱۷
فصل یکم- مفهوم عمومی عدالت.....	۱۹
مبحث یکم- مفهوم عدالت.....	۲۰
گفتار یکم- مفهوم عدالت در علوم مرتبط با علم حقوق.....	۲۴
بند یکم- عدالت کلامی.....	۲۵
بند دوم- عدالت اخلاقی.....	۲۶
بند سوم- عدالت فلسفی.....	۳۲
گفتار دوم- مفهوم عدالت در نظر فقها و حقوقدانان.....	۳۷
مبحث دوم- تمییز مفهوم عدالت از مفاهیم مشابه.....	۴۸
گفتار یکم- تمییز مفهوم عدالت از مفاهیم فردی مشابه.....	۴۹
بند یکم- مفهوم حق.....	۴۹
بند دوم- مفهوم برابری.....	۵۵
بند سوم- مفهوم آزادی.....	۵۷
گفتار دوم- تمییز مفهوم عدالت از مفاهیم اجتماعی مشابه.....	۵۹
بند یکم- مصلحت عمومی.....	۶۰
بند دوم- نظم عمومی.....	۶۴
بند سوم- امنیت عمومی.....	۶۸
فصل دوم- اعمال مفهوم عدالت بر قراردادهای.....	۷۴
مبحث یکم- اعمال نوعی عدالت بر قراردادهای: عدالت توزیعی.....	۷۶
گفتار یکم- مفهوم عدالت توزیعی در قراردادهای.....	۷۷
گفتار دوم- هدف از مبنای عدالت توزیعی بر قراردادهای.....	۱۰۱

- بند یکم- اعمال عدالت توزیعی بر قراردادها به منظور برقراری نظم عمومی ۱۰۲
- الف- برقراری نظم عمومی از طریق تغلیب ۱۰۲
- ب- برقراری نظم عمومی از طریق نظریه حکم ۱۰۸
- بند دوم- اعمال عدالت توزیعی بر قراردادها به منظور ایجاد موازنه ۱۱۲
- الف- ایجاد موازنه از طریق تحدید حقوق: قاعده لاضرر ۱۱۳
- ۱- مفهوم قاعده لاضرر ۱۱۳
- ۲- رابطه قاعده لاضرر با قواعد دیگر ۱۲۳
- ۱-۲- رابطه قاعده لاضرر با قاعده تسلیط ۱۲۳
- ۲-۲- رابطه قاعده لاضرر با قاعده منع سوءاستفاده از حق ۱۲۵
- ۳- معیار ضرر و ضمانت اجرای قاعده لاضرر ۱۲۸
- ۱-۳- معیار ضرر ۱۲۸
- ۲-۳- ضمانت اجرای قاعده لاضرر ۱۳۰
- ب- موازنه از طریق ایجاد حق برای طرف ضعیف ۱۳۲
- مبحث دوم- عدالت قراردادی با معیار شخصی: عدالت معاوضی ۱۳۳
- گفتار یکم- مفهوم عدالت معاوضی در قراردادها ۱۳۵
- گفتار دوم- اعمال مبنای عدالت معاوضی بر مصادیق رایج ۱۴۰
- بند یکم- ضمان معاوضی ۱۴۰
- بند دوم- حق حبس ۱۴۶
- بند سوم- اختیارات ۱۴۹
- مبحث سوم- اعمال واقع گرایانه مفهوم عدالت بر قراردادها ۱۵۲
- گفتار یکم- اعمال واقع گرایانه مفهوم عدالت با تکیه بر واقعیات عقود ۱۵۲
- بند یکم- عدالت واقع گرا با تکیه بر واقعیات عقود معاوضی و مغاینه‌ای: نظریه موازنه ۱۵۲
- الف- نظریه موازنه در مرحله مذاکرات پیش قراردادی ۱۶۲
- ب- نظریه موازنه در مرحله انعقاد قرارداد ۱۷۴
- ۱- نظریه موازنه نسبت به عقد ۱۷۵

- ج ۲- نظریه موازنه نسبت به شروط ضمن عقد ۱۸۳
- قسمت اول- شروط مربوط به مسئولیت ۱۸۵
- شروط مربوط به انحلال قرارداد ۱۸۷
- شرط فسخ قرارداد ۱۸۸
- شرط انفساخ قرارداد ۱۹۳
- بند دوم- عدالت واقع گرا با تکیه بر واقعیات عقود غیر معوض و مسامحی ۱۹۴
- گفتار دوم- نظریه قابل اعمال: نظریه عدالت قراردادی (اعمال ترکیبی عدالت) ۲۰۳
- بخش دوم: تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی ۲۱۵**
- فصل یکم- مفهوم تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی ۲۱۸
- مبحث یکم- تبیین مفهوم امنیت قراردادی ۲۱۹
- گفتار یکم- مبانی امنیت قراردادی ۲۲۳
- بند یکم- نظم عمومی (نظریه حکم در برابر حق) ۲۲۴
- بند دوم- حاکمیت اراده ۲۲۶
- بند سوم- بنای عقلا ۲۲۷
- گفتار دوم- آثار امنیت قراردادی ۲۳۰
- بند یکم- عدم امکان انحلال قراردادها توسط غیر متعاقدين ۲۳۱
- بند دوم- عدم امکان تعدیل قرارداد ۲۳۵
- مبحث دوم- چگونگی تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی:
- سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۳۷
- گفتار یکم- مفهوم سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف و زمینه های بروز آن ۲۴۰
- بند یکم- مفهوم سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۴۱
- بند دوم- زمینه های بروز سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۴۳
- الف- زمینه های حقوقی سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۴۳
- ۱- محدود کردن قدرت چانه زنی ۲۴۳
- ۲- عدم تعادل بین عوضین ۲۴۵

- ۳- اضطرار طرف ضعیف ۲۴۷
- ۴- شرط عدم مسئولیت یا تحدید مسئولیت ۲۴۹
- ب- زمینه‌های اقتصادی سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۵۴
- ۱- موقعیت مسلط اقتصادی ۲۵۵
- ۲- انحصارطلبی و انحصارگری ۲۵۹
- ۳- تبانی ۲۶۲
- گفتار دوم- نحوه سوءاستفاده طرف قوی از طرف ضعیف ۲۷۰
- بند یکم- تحمیل نوع عقد ۲۷۰
- الف- عقد جعاله ۲۷۰
- ب- عقد صلح ۲۷۲
- پ- بیع شرط ۲۷۵
- ت- عقد اجازه به شرط تملیک ۲۷۹
- ث- عقد وکالت مطلق و یا اعلی ۲۸۴
- ج- عقود الحاقی ۲۸۸
- بند دوم- تحمیل مفاد عقد ۲۹۳
- بند سوم- تحمیل شرایط انحلال عقد ۲۹۷
- فصل دوم- تأثیر تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی ۳۰۰
- مبحث یکم- تأثیر تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی بر نظام قانون‌گذاری ۳۰۵
- گفتار یکم- تأثیر عدالت قراردادی بر اصلاح قواعد عمومی قراردادها و قواعد عقود معین ۳۰۶
- بند یکم- تأثیر عدالت قراردادی بر وضع یا اصلاح قواعد عمومی قراردادها ۳۰۶
- الف- وضع مقررات راجعه به حسن نیت ۳۱۱
- ب- وضع مقررات راجعه به تغییر در اوضاع و احوال قرارداد ۳۱۴
- ج- مقررات راجعه به شروط ناعادلانه ۳۱۶
- د- اصلاح مقررات راجعه به وجه التزام ۳۱۹

- بند دوم- تأثیر عدالت قراردادی بر وضع یا اصلاح قواعد عقود معین ۳۲۴
- الف- تأثیر عدالت قراردادی بر وضع مقررات ناظر بر بعضی از عقود خاص ۳۲۵
- ۱- قراردادهای مصرف ۳۲۵
- ۲- قراردادهای کار ۳۲۷
- ۳- قراردادهای بیمه ۳۳۰
- ب- تأثیر عدالت قراردادی بر عقود معین از طریق اصلاح قواعد عقود معین ۳۳۲
- ۱- اصلاح قواعد عقد بیع ۳۳۳
- ۲- اصلاح قواعد عقد جعاله ۳۳۸
- ۳- اصلاح قواعد عقد صلح ۳۴۱
- ۴- اصلاح قواعد عقد هبه ۳۴۴
- گفتار دوم- تأثیر عدالت قراردادی بر اقدامات حمایتی از طریق نهادهای خاص ۳۴۵
- بند یکم- تأثیر عدالت قراردادی بر اقدامات حمایتی تشکلهای صنفی ۳۴۵
- بند دوم- تأثیر عدالت قراردادی بر اقدامات حمایتی شورای رقابت ۳۴۷
- الف- دستور به توقف هر رویه ضد رقابتی ۳۵۱
- ب- اطلاع رسانی عمومی در جهت شفافیت بازار ۳۵۲
- ج- دستور استرداد اضافه درآمد و یا توقیف اموال ۳۵۲
- د- دستور به عدم فعالیت ۳۵۴
- ه- دستور به اصلاح اساسنامه، شرکت نامه یا صورت جلسات مجامع عمومی یا هیئت مدیره یا پیشنهاد به دولت در این زمینه ۳۵۵
- ی- الزام به حداقل عرضه و دامنه قیمتی ۳۵۶
- مبحث دوم- تأثیر تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی بر نظام قضائی ۳۵۶
- گفتار یکم- تأثیر تعارض عدالت قراردادی با امنیت قراردادی بر تعدیل قضائی قرارداد ۳۵۸
- بند یکم- نظریه تغییر در اوضاع و احوال قراردادها ۳۶۱
- الف- مفهوم نظریه تغییر در اوضاع و احوال قراردادها ۳۶۲
- ب- سابقه تاریخی موضوع در حقوق فرانسه و قوانین مربوطه ۳۶۶

پیشگفتار

عدالت مفهومی عالی، وسیع، عمیق و جذاب است که سایه‌ی خود را بر حوزه‌های مختلف انداخته و مباحث دقیق و مفصلی را در حقوق، سیاست، اجتماع، کلام و حکمت دامن زده است. این موضوع جذاب گاه در کسوت مبانی، گاه به عنوان روش و زمانی دیگر در نقش غایت و هدف خودنمایی کرده است. اگرچه در مصادیق و جزئیات عدالت ابهامات و تردیدهایی وجود دارد اما کمتر کسی از خواص و عوام از اهمیت و پیگیری آن چشم‌پوشی می‌کند.

عدالت در علم حقوق و فلسفه‌ی حقوق جایگاه مهمی دارد. حقوقدانان و فیلسوفان حقوقی چه در احکام و قواعد حقوقی و چه در مبانی و تحلیل‌های بنیادین به اشکال و زبان‌های مختلف از عدالت سخن می‌گویند. حوزه‌ها و رشته‌های مختلف حقوق از جمله مسئولیت کیفری، مسئولیت مدنی، قراردادها، مالکیت و ... هر یک متناسب با موضوع خود از این مفهوم عالی استفاده کرده‌اند.

در سال‌های اخیر توجه به فلسفه‌ی حقوق به طور عام و فلسفه‌های مضاف حقوقی به طور خاص بیش از پیش مورد توجه محافل علمی قرار گرفته است. بخشی از این توجه به تحقیقات و رساله‌های دانشگاهی معطوف گردیده که ثمرات خوبی نیز داشته است. کتاب حاضر که در واقع نتیجه یکی از این تحقیقات است در حوزه‌ی فلسفه و مبانی حقوقی قرارداده‌ها به بحث مهم عدالت قراردادی پرداخته است.

علی‌رغم کمبود منابع در این موضوع در کتب و مقالات داخلی، پژوهشگر محترم علاوه بر گردآوری مطالب قابل توجه، تلاش نموده تا به یک الگو و چارچوب نظری در عدالت قراردادی دست یابد که تلاش قابل تقدیر است. امید است این تحقیق گاهی در جهت توسعه مبانی تحلیلی حقوق ایران و منبعی برای استفاده‌ی استادان و دانش‌پژوهان حقوقی باشد.

دکتر حسن ره‌پیک

استاد دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری